

แสงรุ่ง. (2558, ตุลาคม) “พิธีกรรมในนครศรีธรรมราชที่รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์”
สารนครศรีธรรมราช. 45(10) : หน้า 44-51.

หอสมุดแห่งชาติ
นครศรีธรรมราช

ย้อนรอยอาณาจักรตามพรลิงค์

พิธีกรรมในนครศรีธรรมราช ที่รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์

“แสงรุ่ง” - เรียบเรียง

พิธีกรรมที่รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์

พิธีกรรมเป็นพฤติกรรมที่บ่งถึงความเชื่อของบุคคลและสังคม การศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมจะทำให้เข้าใจถึงจุดประสงค์ของศาสนาที่แท้จริง จุดประสงค์ของผู้ประกอบพิธี และผลของพิธีที่มีต่อบุคคลและสังคม ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมจึงสำคัญมาก

พิธีกรรมที่ชาวนครศรีธรรมราชรับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์มีดังนี้

พิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชน

พิธีกรรมนี้ มักจะเป็น พิธีการใหญ่ เช่น พระราชพิธี เป็นต้น และมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามอำนาจการเมือง การปกครอง เช่น พิธีแรกนาขวัญ ได้ถูกยกเลิกไปในตอนปลายรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้พิธีตรียัมพวาย พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา และพิธีขอฝน ก็ถูกยกเลิกไปในเวลาต่อมา ในยุคที่นครศรีธรรมราชรุ่งเรือง มักจะมีกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครหรือผู้ปกครองเมืองเป็นผู้นำทั้งสิ้น จุดประสงค์ของพิธีต่างๆ นอกจากเพื่อความเจริญของแผ่นดินและของประชาชนแล้ว ส่วนหนึ่งก็แสดงถึงบุญญาธิการของผู้ปกครองเมือง เช่น การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเพื่อแสดงความจงรักภักดีของบริวาร เป็นต้น

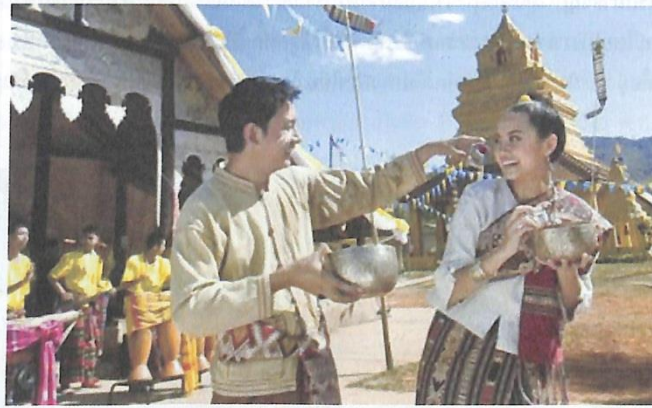
พิธีการบางอย่างที่ยังคงสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน อาจจะเป็นเพราะประชาชนได้มีส่วนร่วมมาตั้งแต่เริ่มแรก เมื่อการเมืองการปกครองเปลี่ยนไป ผู้ปกครองเมืองไม่ได้เป็นผู้นำในการพิธี แต่ประชาชนทั่วไปก็ยังปฏิบัติอยู่ เช่น พิธีสารทเดือนสิบ และ พิธีสงกรานต์ เป็นต้น พิธีเหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเชื่อของบุคคลที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาเป็นแบบแผนของสังคมสืบมา

พิธีสารทเดือนสิบ

แสงรุ่ง. (2558, ตุลาคม) “พิธีกรรมในนครศรีธรรมราชที่รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์”
สารนครศรีธรรมราช. 45(10) : หน้า 44-51.

พิธีสงกรานต์

พิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ เป็นแบบแผนสำหรับยึดถือสืบมา มีดังนี้

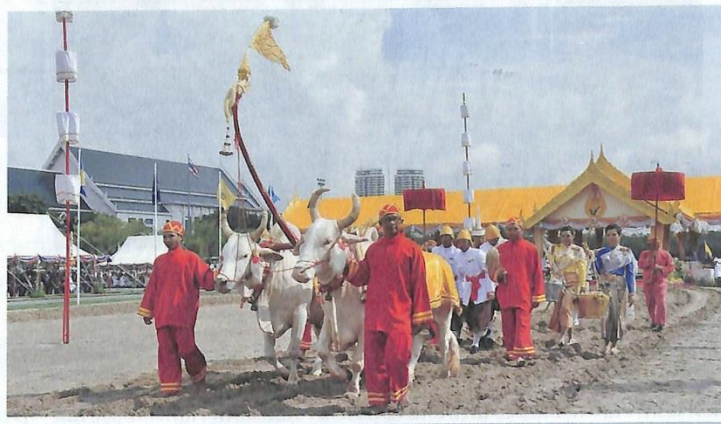
๑. พิธีตรียัมปวาย หรือไล่ชิงช้าหรือแห่นางกระดาน พิธีตรียัมปวายหรือไล่ชิงช้านั้น พราหมณ์เมือง นครศรีธรรมราชเรียกว่า “พิธีแห่นางกระดาน” ที่เรียกเช่นนี้คงเป็นเพราะว่ามีการแห่นางกระดานแทนการไล่ชิงช้า ในพิธีต้อนรับเทพเจ้าของพราหมณ์ โดยปรกติถือว่าพระอิศวรจะเสด็จลงมาเยี่ยมโลกปีละครั้ง ครั้งละ ๑๐ วัน คือ ตั้งแต่ขึ้น ๗ ค่ำ เดือนอ้าย ถึงแรมค่ำ จึงเสด็จกลับ และพระนารายณ์เสด็จลงมาเป็นเวลา ๕ วัน ตั้งแต่แรมค่ำ ถึงแรม ๕ ค่ำ เดือนอ้าย พิธีนี้เพิ่งจะเลิกไปปลายรัชกาลที่ ๖ คงเหลือเพียงเสาชิงช้าเป็นอนุสรณ์ในทุกวันนี้ โบราณสถานที่เกี่ยวข้อง คือเสาชิงช้า โบสถ์พราหมณ์ หอพระอิศวร หอพระนารายณ์ และฐานพระสยาม

พิธีแห่นางกระดานหรือไล่ชิงช้า

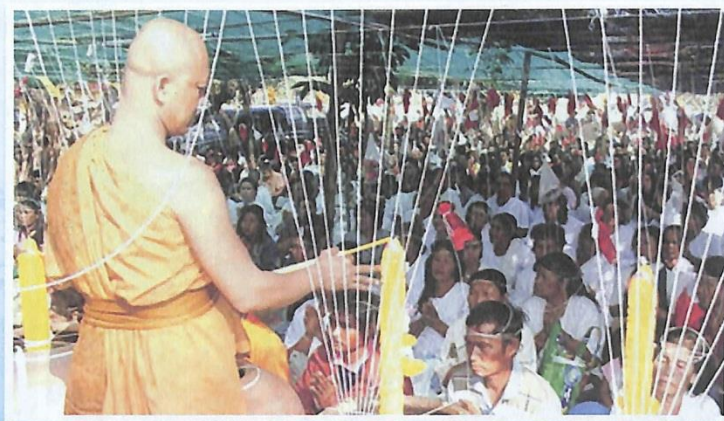
๔๕

๒. **พิธีแรกนาขวัญ** เป็นพิธีประจำเมืองมาแต่โบราณซึ่งจัดในเดือนหก สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องรับอนุญาตจากราชธานีโดยมีพราหมณ์ผู้ประกอบพิธี แม้พิธีนี้ได้ถูกยกเลิกไปในตอนปลายรัชกาลที่ ๕ แต่ประชาชนยังมีความเชื่อเรื่องนี้อยู่ จึงยังคงเลือกวันมงคลในการแรกไถนาโดยดูฤกษ์จากตำราและการบูชาเทพเจ้าประจำท้องถิ่นที่ยังมีอยู่ทั่วไป

พิธีแรกนาขวัญ

๓. **พิธีสวดภาณยักษ์** พิธีสวดเพื่อไล่แม่มด เป็นส่วนหนึ่งของพิธีตรุษ หรือส้มพิจนรินทร์ อันเป็นพระราชพิธีสิบปีทีสืบทอดมาจากอินเดียภาคใต้ ในชวาก็มีพิธีเช่นนี้ มักจะเริ่มทำพิธีในวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนสี่โดยมีทั้งพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์เพื่อไล่เสนียดจัญไรออกจากตัวเมือง พิธีนี้ยกเลิกไปเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ เช่นกัน

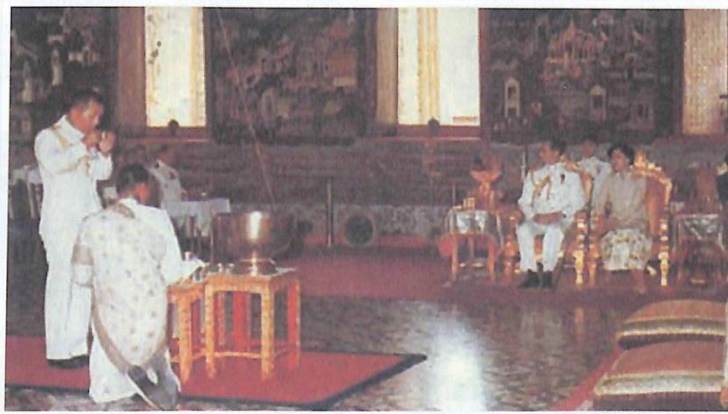

พิธีสวดภาณยักษ์

แสงรุ่ง. (2558, ตุลาคม) “พิธีกรรมในนครศรีธรรมราชที่รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์”
สารนครศรีธรรมราช. 45(10) : หน้า 44-51.

๔. พิธีตักน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นพิธีสาบานของผู้ถืออาวุธ และผู้เข้ามาสวามิภักดิ์ต่อกษัตริย์ หรือเจ้าผู้ครองนคร ว่าจะซื่อสัตย์สุจริต มีทั้งพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์ โดยประกอบพิธีในบริเวณพระวิหารหลวง วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร น้ำที่ใช้ในพิธีเป็นน้ำอภิเษกจากแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ หรือแหล่งน้ำอภิเษกหลายแห่งใน นครศรีธรรมราช เช่น ห้วยปากนาคราช และห้วยเขามหาชัย เป็นต้น พิธีนี้ถูกยกเลิกไปเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕

พิธีตักน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

๕. พิธีขอฝน (พระพิรุณศาสตร์) พิธีนี้กระทำโดยเชื่อว่าผีเทวดาประจำในธรรมชาติต่างๆ ประกอบด้วย ความเชื่อแบบดั้งเดิมในพิธีพราหมณ์ และพิธีสงฆ์

พิธีขอฝน

๖. **พิธีสารทเดือนสิบ** พิธีนี้มักจะเกิดจากความเชื่อเรื่องวิญญาณและกรรมประกอบกัน โดยเชื่อว่าเมื่อตายแล้ววิญญาณอาจจะขึ้นสวรรค์หรือลงนรก ตามแต่กรรมที่ทำได้ไว้ในขณะที่มีชีวิตวิญญาณที่ลงนรกจะเป็นเปรต และขึ้นจากนรกได้ก็เพราะผลบุญที่ญาติมิตรอุทิศให้ตั่งนั้นในวันแรม ค่ำ เดือน ๑๐ จะขึ้นมารับผลบุญ และกลับในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันทำบุญในโอกาสนี้ พิธีนี้จะตรงกับพิธีสารทของพราหมณ์

พิธีสารทเดือนสิบ

๗. **พิธีสงกรานต์** ชาวทมิฬทางอินเดียภาคใต้ถือว่าวันสงกรานต์ คือวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ มีการตกแต่งประดับร่างกายอย่างหรูหรา ในวันนี้สัตรีและเครื่องใช้จะได้หยุดงานและตกแต่งอย่างสวยงาม ลักษณะเดียวกันกับที่เป็นอยู่ในนครศรีธรรมราช ผู้คนในนครศรีธรรมราชเรียกวันที่ ๑๓ เมษายน ว่าวันเจ้าเมืองเก่า วันที่ ๑๔ เมษายน เรียกว่าวันว่าง และวันที่ ๑๕ เมษายน เรียกว่าวันเจ้าเมืองใหม่ ในวันที่ ๑๕ มักนิยมจัดพิธีขึ้นเบญจاذันเป็นพิธีพราหมณ์สำหรับผู้สูงอายุด้วย

พิธีสงกรานต์

แสงรุ่ง. (2558, ตุลาคม) “พิธีกรรมในนครศีลธรรมราชที่รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์”
สารนครศีลธรรมราช. 45(10) : หน้า 44-51.

พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต

เป็นพิธีที่มุ่งความเจริญรุ่งเรืองต่อชีวิตโดยตรง เช่น ให้มีพลานามัยสมบูรณ์ ไม่มีโรคภัย ให้อายุยืน และให้ผู้อื่นเมตตา เป็นต้น พิธีมักจะอ่อนหวานอำนาจที่อยู่เหนือมนุษย์ การภาวนาให้เกิดฤทธิ์เดชขึ้นในพิธี และการใช้วัตถุหรือสัตว์นำเคราะห์ไปจากบุคคล เช่น ใช้ตุ๊กตาบางชนิด

พิธีการอ่อนหวานอำนาจเหนือมนุษย์ มักจะปรากฏอยู่ในพิธีเกือบทุกพิธี ได้แก่ พิธีฝังรก พิธีขึ้นแปล พิธีทำขวัญเด็ก พิธีทำขวัญนาค พิธีตั้งศาลพระภูมิ เป็นต้น

พิธีขึ้นแปล

พิธีทำขวัญเด็ก

พิธีทำขวัญนาค

พิธีตั้งศาลพระภูมิ

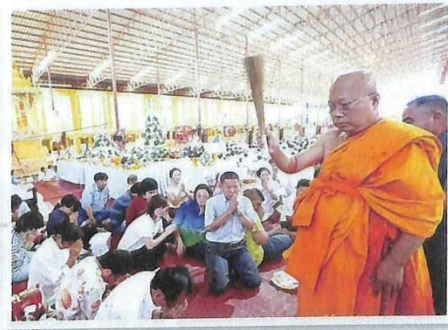
การภาวนาให้เกิดฤทธิ์เดชปรากฏขึ้นในพิธีการ ใช้เวทมนตร์คาถา เมตตามหานิยม เป็นต้น ส่วนการใช้วัตถุหรือสัตว์เป็นสื่อปรากฏชัดเจนในพิธีเชิญแม่ชื้อและสะเดาะเคราะห์ ซึ่งใช้ตุ๊กตาเป็นตัวแทนในการนำโชคร้ายของบุคคลออกไป

แสงรุ่ง. (2558, ตุลาคม) “พิธีกรรมในนครศรีธรรมราชที่รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์”
สารนครศรีธรรมราช. 45(10) : หน้า 44-51.

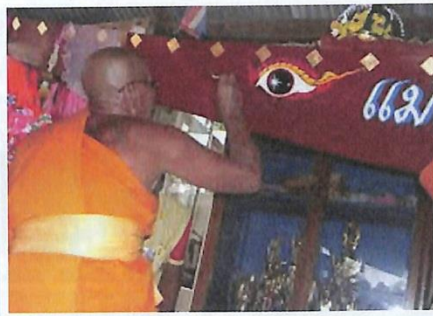
พิธีเชิญแม่เชื้อ

พิธีสะเดาะเคราะห์

พิธีกรรมแทบทุกพิธีมักเริ่มต้นคล้ายคลึงกัน คือการตั้ง นโม การทูลนมทวดตา และการพรรณนาคุณหรือสรรเสริญคุณ พิธีที่สำคัญได้แก่พิธีฝังรก พิธีขึ้นเปล พิธีเชิญแม่เชื้อ พิธีทำขวัญเด็ก พิธีทำขวัญนาค พิธีแต่งงานและพิธีศพ ส่วนพิธีมงคลอื่นๆ ได้แก่พิธีการบางอย่างที่สามารถกระทำในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตก็ได้ เช่น พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีตั้งศาลพระภูมิ เป็นต้น

พิธีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ได้แก่พิธีทำขวัญเรือ และพิธีทำขวัญข้าว

พิธีทำขวัญเรือ

พิธีทำขวัญข้าว

พิธีกรรมจำนวนไม่น้อย ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพภูมิศาสตร์และการประกอบอาชีพของประชาชนในสังคม โดยต้องขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติ เช่น น้ำ ดิน ฟ้า อากาศ ศัตรูพืช เป็นต้น อาจจะทำให้ประชาชนต้องทำพิธีต่างๆ เพื่ออ่อนนวยทวดตา ประจำธรรมชาติ เมื่อใดที่สิ่งเหล่านี้อำนวยเพราะวิทยาศาสตร์ อาจจะทำให้พิธีการบางอย่างหายไปก็ได้ เช่น ระบบชลประทานอาจจะทำให้พิธีทำขวัญข้าวหายไป เป็นต้น

แสงรุ่ง. (2558, ตุลาคม) “พิธีกรรมในนครศรีธรรมราชที่รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์”
สารนครศรีธรรมราช. 45(10) : หน้า 44-51.

หนังสือแสดงเชิดรูปพระคิวงหรืออิศวร

พิธีกรรมในมหรสพ ก็มีอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์แฝงอยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากพิธีกรรมในการแสดงหนังตะลุง ซึ่งต้องเชิดรูปพระคิวง (อิศวร) และมีบทสรรเสริญพระคิวงและเทพอื่นๆ โดยทั่วไปมักจะพบว่ามีการวิญาณและพระพรหมเสมอก่อนที่จะเริ่มการแสดง อาจจะเป็นพิธีกรรมที่สืบต่อความเชื่อเกี่ยวกับพระคิวงนารายณ์

หนังสืออ้างอิง

ปรีชา นุ่นสุข, ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช สำนักวิชาศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๐ หน้า ๒๑๘-๒๒๑.